

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse euro ja muude vääringute kriminaalõiguslikku kaitset võltsimise vastu ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2000/383/JSK”

COM(2013) 42 final – 2013/0023 (COD)

(2013/C 271/07)

Pearaportöör: **Edouard DE LAMAZE**

Nõukogu otsustas 20. veebruaril 2013. aastal ja parlament 12. märtsil 2013. aastal vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse euro ja muude vääringute kriminaalõiguslikku kaitset võltsimise vastu ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2000/383/JSK”

COM(2013) 42 final – 2013/0023 (COD).

19. märtsil 2013. aastal tegi komitee juhatus käesoleva arvamuse ettevalmistamise ülesandeks majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioonile.

Arvestades töö kiireloomulisust, määras Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täiskogu 490. istungjärgul 22.–23. mail 2013 (23. mai istungil) pearaportööriks Edouard DE LAMAZE'i ja võttis vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 130, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 3.

1. Järeldused ja soovitus

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ei nõustu komisjoni esitatud argumentidega kõnealuse ettepaneku põhjendamiseks. Kuna puuduvad teaduslikud andmed, mis toetaksid väidet, et karistuste erinevus raha võltsimise puhul toob endaga kaasa meelepärase kohtualluvuse valimise raha võltsijate poolt (*forum shopping*), puudub komitee arvates absoluutne vajadus vaadata üle 2000. aasta raamotsus miinimumkaristuse kehtestamise kohta ELis, kuna selle eeldatav tõkestav mõju on kaheldav.

1.2 Komitee märgib, et miinimumeeskirjade varjus kehtestatakse direktiivi ettepanekus tegelikult väga ulatuslik survemeetmete arsenal raha võltsimise vastu võitlemiseks, mis näib ulatuvat kaugemale Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 lubatust, seda enam, et ettepanekus käsitletakse ka pädevusi ja menetluskorda.

1.3 Kaheldes vajaduses sellise surveviisi lähenemisviisi järele, mis määratluse kohaselt võib õõnestada põhiõigusi ja -vabadusi, seab komitee küsimuse alla ka selle tõhususe, kuna vaatamata miinimumkaristuse kehtestamisele tõlgendatakse karistust vastavalt asjaomase liikmesriigi õigustraditsioonidele ning kohtuniku otsustusvabadusele ikkagi erinevalt.

1.4 Üldiselt kritiseerib komitee seda, et – kuigi seda nõutakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 82 lõikes 2 – ei võeta direktiivi ettepanekus piisavalt arvesse õigustraditsioonide ja -süsteemide erinevusi, eelkõige seoses sätete mõjuga üksikisiku õigustele ja vabadustele.

1.5 Euroopa kodanikuühiskonda esindava institutsioonina juhib komitee tähelepanu asjaolule, et kurjategijad võivad olla heausksed kodanikud, kes on enda teadmata saanud võltsitud raha ja peavad leidma võimaluse sellest vabanemiseks. Komitee rõhutab riski, mis seisneb ebaproportsionaalsete meetmete kohaldamises kõnealustele isikutele, kellest on tahtmatult saanud ohvri asemel nn kurjategija, ning leiab, et lisaks teole tuleb eelkõige arvesse võtta kavatsust – asjaolu, mida direktiivi ettepaneku põhjendustes piisavalt ei rõhutata.

1.6 Komitee tunneb muret selle pärast, et menetluse osas ei nähta direktiivi ettepanekus ette uurimistalituste poolt rakendatavate vahendite astmelist süsteemi vastavalt kuriteo raskusastmele, nagu seda tehakse karistuste määratlemisel. Seetõttu on komitee arvates vaja täpsustada direktiivi ettepanekus seda, et organiseeritud kuritegevuse uurimiseks rakendatavaid vahendeid võib kasutada üksnes kõige raskemate kuritegude puhul.

2. Ettepaneku sisu

2.1 Kõnealune direktiiv ettepanek tugevdab olemasolevat raamistikku, mille eesmärk on karistada raha võltsimist, olgu tegemist euro või muude vääringutega. Ettepanekuga täiendatakse Genfi 1929. aasta konventsiooni sätteid (ettepanekus nõutakse, et liikmesriigid peavad olema selle osalised) ELi territooriumil, ning asendatakse nõukogu raamotsus 2000/383/JSK, mida on muudetud 2001. aasta raamotsusega 2001/888/JSK, lisades raamotsusele teatud olulised sätted.

2.2 Direktiivi ettepaneku eesmärk on muuhulgas võitlus meelepärase kohtualluvuse valimise nähtusega, mis vastavalt mõjuhinnangule näib olevat kuritegelike võrgustike strateegia leebemate karistustega asukohariigi otsimisel. Selleks kehtestatakse ettepanekus vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 83 lõikele 1 karistuse ühtne miinimummäär, mis vastab vähemalt kuuekuusele vanglakaristusele sularaha võltsimise ja levitamise eest (alates 10 000 euro suurusest summast). Samal ajal laiendatakse maksimaalselt vähemalt kaheksa-aastast vanglakaristust, mis on ette nähtud sularaha võltsimise eest, ka sularaha levitamisele (alates 5 000 euro suurusest summast).

2.3 Kui kuriteod sooritatakse juriidiliste isikute nimel, võib neid selle eest karistada riiklike hüvitiste või abi saamise õigusest ilmajätmisega või isegi juriidilise isiku sundlõpetamisega.

2.4 Menetlusõiguse valdkonnas muudetakse kõnealuse ettepanekuga ühtlasi kehtiv raamistik rangemaks. Uurimise ja süüdistuse esitamisega seotud talitused võivad kasutada organiseeritud kuritegevuse või teiste raskete kuritegude vastu võitlemiseks rakendatavaid uurimisvahendeid. Kohtuasutused on muuhulgas kohustatud edastama kättesaadud võltsitud sularaha näidised tehnilise analüüsi jaoks, et tuvastada täiendavaid käibes olevaid võltsinguid.

2.5 Ettepanekus nähakse ette, et kõik liikmesriigid, kelle vääring on euro, peaksid rakendama väljaspool Euroopa Liitu toimepandud süütegude puhul universaalset kohtualluvust, kui teo toimepanija asub nende territooriumil või süüteoga seotud võltsitud eurosid avastatakse kõnealuses liikmesriigis.

3. Üldised märkused

3.1 Komitee tunnustab, et euro võltsimine, mille jaoks kasutatakse vahendid muutuvad üha keerukamaks ja täiuslikumaks, on muret tekitav nähtus, mille vastu tuleb tõhusalt võidelda, väljendab komitee siiski tõsiseid kahtlusi kõnealuse algatuse sisu ning aluste suhtes.

3.2 Arvestades mõjuhinnangus esitatud teaduslike andmete puudulikkust, ei ole komitee veendunud meelepärase kohtualluvuse valimisekohta esitatud argumentis, mille komisjon võttis aluseks direktiivi ettepaneku koostamisel. Komitee ei ole kindel, kas ELi karistumäärade erinevus selgitab kuidagi suurenenud võltsimist või seda, kas riikide karistusõigusel on otsustavat mõju sellele, kus võltsija otsustab oma kuriteo sooritada. Selleks et selgitada valeraha trükikodade asukohaga seonduvat küsimust, tuleb arvesse võtta teisi materiaalseid või logistilisi tegureid.

3.3 Kuna puudub üksikasjalik analüüs, mis toetataks väidet, et karistuste erinevused ELis takistavad korrakaitse- ja kohtuasutuste koostööd ning võltsimise vastase võitluse tõhusust kolmandates riikides, seab komitee küsimuse alla kõnealuse direktiivi koostamise ajendid.

3.4 Komitee peab muu hulgas vajalikuks rõhutada, et nende argumentide põhjal võetavad meetmed loovad eriti range karistusmehhanismi. Lisaks kõigi võltsimisega seotud süütegude määratlemisele ning miinimum- ja ka maksimumkaristuse kehtestamisele valeraha levitamise eest, käsitletakse direktiivi ettepanekus ka pädevuse ja menetlusega seonduvaid aspekte.

3.5 Komitee seab kahtluse alla eelkõige viimati nimetatud sätted pädevuse ja menetluse kohta, mis ulatuvad kaugemale põhjendustes esitatud selgitusest ning Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 lubatust, st pädevusest kehtestada „miinimumeeskirjad kuritegude ja karistuste määratlemiseks”. Seda enam, et neil sätetel, milles nähakse ette erandlike meetmete rakendamine, on väga suur karistusõiguslik ulatus, kuna nende tulemusena kehtestatakse euro võltsimisega seotud kuritegude puhul universaalne kohtualluvus, mis juba määratluse järgi moodustab erandi üldistest lahendustest, ning kasutatakse organiseeritud kuritegevuse puhul rakendatavaid uurimisvahendeid.

3.6 Viimati nimetatud punkt põhjustab komitee arvates kõige suuremaid raskusi. Mingil viisil ei eristata direktiivi ettepanekus määratletud kuritegude raskusastmeteid, et õigustada organiseeritud kuritegevuse puhul rakendatavate uurimisvahendite kohaldamist. Komitee arvates kaasneb sellise sättega proportsionaalsuse põhimõtte eiramise ja põhiõiguste rikkumise oht⁽¹⁾.

3.7 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tuletab ELi seadusandjatele meelde, et vältimaks teatud kõrvalekaldeid, on vaja arvestada kõigi liikmesriikidega ning nende enam või vähem uute demokraatlike traditsioonidega ning tundlikkusega isikuvaaduste austamise küsimuses.

3.8 Üldjoontes meenutab komitee, et Euroopa karistusõigusraumi loomine eeldab samaaegselt kaitseõiguse tugevdamist, eelkõige Eurojusti ja Europoli raames, et järgida põhiõiguste austamise nõuet kooskõlas aluslepingutega (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 67 lõige 1 ja artikli 83 lõige 3).

⁽¹⁾ Sama kehtis ka Euroopa vahistamismääruse kohta (vt sellega seoses D. Rebut „Droit pénal international”, Dalloz, coll. „Précis”, 2012, nr 516, lk 311).

3.9 Euroopa kodanikuühiskonda esindava institutsioonina juhib komitee tähelepanu asjaolule, et kurjategijad võivad olla heausksed kodanikud, kes on enda teadmata saanud võltsraha ning peavad leidma võimaluse sellest vabanemiseks. Komitee rõhutab riski, mis seisneb ebaproportsionaalsete meetmete kohaldamises kõnealustele isikutele, kellest saab tahtmatult ohvri asemel nn kurjategija, ning leiab, et lisaks teole tuleb eelkõige arvesse võtta kavatsust – asjaolu, mida direktiivi ettepaneku põhjendustes piisavalt ei rõhutata.

3.10 Komitee tunnistab, et karistuste astmeline süsteem, mis on ette nähtud kõnealuses ettepanekus vastavalt konfiskeeritud summale (eelkõige artikli 5 lõige 2), võimaldab osaliselt neid olukordi arvesse võtta. Kuid komitee arvates ei muuda see siiski asjaolu, et direktiivi ettepanekus ei tagata kaitset isikuvabaduste raske rikkumise ohu vastu. Näib, et ettepanekus ei võeta arvesse ELi õigustraditsioonide ja -süsteemide mitmekesisust, eelkõige uurimissüsteemide iseärasusi, mille puhul võib politsei kuriteos kahtlustatavat isikut – ka väiksemate kuritegude korral –, väga kaua enne kohtu ette viimist kinni pidada.

4. Konkreetsete märkused

4.1 Sätte puhul, millega kehtestatakse miinimumkaristus vähemalt kuus kuud vangistust (vt ettepaneku artikli 5 lõige

4) ja mis kujutab endast ettepaneku keskset meetet meelepärase kohtualluvuse valimise probleemi lahendamiseks, kahtleb komitee selle kasulikkuses, kuna direktiiviga, mis juba määratluse kohaselt on suunatud seadusandjale ja mitte kohtunikule, ei saa nõuda kõnealuse karistuse mõistmist. Sellega seoses märgib komitee rahuldustundega, et põhjendustes viidatakse karistuse individualiseerimise vajaduse põhimõttele, mida tunnustab Euroopa Kohus, ja kohtuniku täielikule otsustusvabadusele.

4.2 Lisaks sellele peab komitee vajalikuks lisada, et miinimumkaristuse rakendamine, isegi kui see ei ole kohustuslik, on vastuolus õigustraditsioonidega sellistes liikmesriikides, kus miinimumkaristus nähakse ette vaid juhul, kui selle mõistmine on kohustuslik.

4.3 Ettepaneku artiklit 9 tuleks muuta järgmiselt „Artiklites 3–4 osutatud kõige raskemate võltsimisega seotud kuritegude puhul võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed tagamaks, et isikutele, üksustele või talitustele, kelle ülesanne on uurimine või nende eest süüdistuse esitamine, on kättesaadavad organiseeritud kuritegevuse või teiste raskete kuritegevuse juhtumite puhul kasutatavad tõhusad uurimisvahendid”.

Brüssel, 23. mai 2013

*Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president*

Henri MALOSSE
